

УДК 378.147:81'25:004

DOI: 10.31470/2786-6327/2023/3/48-56

Олена Кулик

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української лінгвістики і методики навчання;
професор кафедри професійної освіти,
olenakulyk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9116-4403>
Researcher ID: AAF-6921-2019
<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213191188>
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
(вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Київська обл., 08400, Україна)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У статті авторка поставила за мету з'ясувати роль та місце Систем автоматичного перекладу (CAT) у вдосконаленні професійної підготовки майбутніх перекладачів. У публікації розглянуто значення CAT у перекладацькій практиці, основні компоненти CAT, аспекти навчання перекладачів із використанням CAT, виклики, пов'язані з використанням CAT, перспективи майбутнього розвитку CAT та вплив їх на професію перекладача. Увагу, зокрема, зацентовано на досвіді закладів вищої освіти Франції у підготовці майбутніх перекладачів. Доведено, що CAT є незамінним інструментом у перекладацькій практиці; компоненти CAT взаємодіють між собою для створення ефективної системи автоматичного перекладу; навчання перекладачів з використанням CAT включає низку аспектів, які спрямовані на оволодіння необхідними компетентностями, зокрема: розуміти принципи роботи CAT; ефективно використовувати CAT-інструменти; провадити термінологічну роботу; редагувати та коригувати автоматичний переклад; адаптуватися до нових інструментів CAT; критично мислити та оцінювати переклад для ідентифікації помилок, недоліків чи неправильних перекладів; професійна підготовка майбутніх перекладачів у Франції в епоху штучного інтелекту адаптована до нових викликів і можливостей, що засвідчують програми підготовки перекладачів, які пропонують, зокрема, такі університети, як L'université Paris III Sorbonne Nouvelle, l'Institut national des langues et civilisations orientales (Inalco), Université Paris VIII (Vincens-Saint-Denis), L'Université d'Aix-Marseille, Université Lyon II (Lumière). Висновковано, що в професійній підготовці майбутніх перекладачів у Франції в епоху ШІ забезпечено баланс між розвитком традиційних навичок перекладу та новими навичками, пов'язаними з використанням ШІ. Такий підхід дає можливість майбутнім перекладачам ефективно себе зреалізувати у сучасному середовищі, де штучний інтелект відіграє все більшу роль.

Ключові слова: підготовка майбутніх перекладачів, заклади вищої освіти, штучний інтелект, системи автоматизованого перекладу, досвід Франції.

Olena Kulyk

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Ukrainian Linguistics and Methods of Education;
Professor of the Department of Professional Education,
olenakulyk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9116-4403>
Researcher ID: AAF-6921-2019
<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213191188>
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
(30, Sukhomlynsky Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401)

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TRANSLATORS IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

In the article, the author set the goal of clarifying the role and place of Computer Assisted Translation (CAT) in improving the professional training of future translators. The publication examines the significance of CAT in translation practice, the main components of CAT, aspects of training translators using CAT, challenges associated with the use of CAT, prospects for the future development of CAT and their impact on the translation profession. Attention, in particular, is focused on the experience of French higher education institutions in training future translators. It has been proven that CAT is an indispensable tool in translation practice; CAT components interact with each other to create an effective automatic translation system; the training of translators using CAT includes a number of aspects aimed at mastering the necessary competencies, in particular: understanding the principles of operation of CAT; use CAT tools effectively; conduct terminological work; edit and correct automatic translation; to adapt to new CAT tools; think critically and evaluate the translation to identify errors, shortcomings or incorrect translations; the professional training of future translators in France in the era of artificial intelligence is adapted to new challenges and opportunities, as evidenced by the translator training programs offered, in particular, by universities such as L'université Paris III Sorbonne Nouvelle, l'Institut national des langues et civilisations orientales (Inalco), Université Paris VIII (Vincens-Saint-Denis), L'Université d'Aix-Marseille, Université Lyon II (Lumière). It is concluded that the professional training of future translators in France in the age of IA provides a balance between the development of traditional translation skills and new skills related to the use of IA. This approach enables future translators to effectively realize themselves in the modern environment, where artificial intelligence plays an increasingly important role.

Keywords: training of future translators, institutions of higher education, artificial intelligence, automated translation systems, French experience.

Постановка проблеми. Останнім часом ми є свідками того, що системи штучного інтелекту радикально трансформують практично всі сфери професійної діяльності. Можливості штучного інтелекту зростають разом із розвитком технологій. Урядом України затверджена Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні (реалізація передбачена на період до 2030 року), одним із пріоритетних напрямів якої є впровадження технологій штучного інтелекту у **сфері освіти** та інших сферах для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності України на міжнародному ринку (Сайт Міністерства цифрової трансформації України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, с. 4) (курсив наш).

Використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) в галузі перекладу ніби варто розглядати як можливості, а не як загрози, однак вони (інструменти ШІ) безперечно змінюють роль/місію/щоденні завдання перекладача. Тому в майбутніх вступників та їхніх батьків цілком закономірно виникають запитання на кшталт: «Як штучний інтелект уже впливає і впливатиме в майбутньому на перекладацьку індустрію?», «Який вплив ШІ на професійну підготовку перекладачів?», «Які переваги й недоліки автоматизованих систем перекладу?», «Чи здатні вони повністю замінити перекладача як фахівця?», «Чи не зникне професія перекладача через науково-технічний прогрес?», «Вітчизняний чи зарубіжний ЗВО краще обрати для того, щоб отримати фах перекладача?» й багато інших.

В епоху ШІ важливим є підвищення рівня цифрової компетентності майбутніх фахівців у будь-якій галузі, зокрема й перекладачів, а отже, дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх перекладачів до фахової діяльності з використанням інструментів штучного інтелекту вважаємо своєчасним і актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище та потенціал штучного інтелекту в сучасному світі є актуальною темою для досліджень в різних галузях наук (технологія, економіка, медицина, освіта, педагогіка та інші). Дослідження зосереджені на технологічних та етичних аспектах, впливові на суспільство, економіку, робочі місця й професії, застосуванні ШІ в

конкретних галузях та ін. Щодо застосування ШІ в перекладацькій практиці та процесі підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти варто зауважити на дослідженнях С. Амеліної, Р. Тарасенко; Ю. Головацької; А. Красулі, М. Турчини; В. Муратової; А. Ольховської; Р. Поворознюка, В. Антонової; Р. Тарасенка; А. Янковця; С. Bédard; L. Bowker; T. Christensen, S. Anne; C. Colominas; S. Dillon, F. Janet; B. Dragsted; I. Garcia; D. Kenny, W. Andy; M. LeBlanc; Mirza C.; T. Tomaszkiwicz й ін. Однак, попри розмаїття досліджень в означеній сфері, багато аспектів залишаються недостатньо висвітленими, зокрема які заклади освіти у європейських країнах проводять дослідження чи розробляють підходи до підготовки майбутніх перекладачів із урахуванням застосування САП.

У статті ми поставили собі за мету з'ясувати роль та місце Систем автоматичного перекладу (САТ) у вдосконаленні професійної підготовки майбутніх перекладачів. У публікації розглянуто значення САТ у перекладацькій практиці, основні компоненти САТ, аспекти навчання перекладачів із використанням САТ, виклики, пов'язані з використанням САТ, перспективи майбутнього розвитку САТ та вплив їх на професію перекладача. Увагу, зокрема, зацентровано на досвіді закладів вищої освіти Франції у підготовці майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу. Насамперед звернімося до Словника української мови, щоб зрозуміти, як у ньому подають тлумачення слова «перекладач»: ПЕРЕКЛАДА́Ч, а́, ч. 1. Той, хто займається перекладами з однієї мови на іншу. 2. *інформ.* Комп'ютерна програма або спеціальний пристрій, які здійснюють переклад слів або текстів з одних мов на інші (Словник української мови у 20 томах онлайн, 2010).

Тепер звернімося до професій Довідника кваліфікаційних характеристик працівників (Довідник кваліфікаційних характеристик, 2015), у якому, зокрема, визначено завдання та обов'язки перекладача й вимоги до його знань (рис. 1).

43. ПЕРЕКЛАДАЧ

Завдання та обов'язки. Перекладає наукову, технічну, суспільно-політичну, економічну та іншу спеціальну літературу, патентні описи, нормативно-технічну та товаросупровідну документацію, матеріали листування із зарубіжними установами, а також матеріали конференцій, нарад, семінарів тощо. Виконує в установлені строки усні та письмові, повні і скорочені переклади, забезпечуючи при цьому точну відповідність перекладів лексичному, стилістичному і смислово змісту оригіналів, дотримання встановлених вимог стосовно наукових і технічних термінів та означень. Здійснює редагування перекладів. Готує анотації та реферати іншомовної літератури і науково-технічної документації. Бере участь у складанні оглядів з тематики матеріалів, які перекладає. Бере участь у складанні тематичних оглядів за зарубіжними матеріалами. Веде роботу з уніфікації термінів, удосконалення використовуваних понять і визначень у відповідній галузі економічної діяльності, науки, техніки; облік і систематизацію виконаних перекладів, анотацій, рефератів.

Повинен знати: мови, що використовує під час перекладу; методику науково-технічного перекладу; чинну систему координації перекладів; спеціалізацію діяльності підприємства, установи (організації); термінологію з тематики досліджень і розробок мовами, що використовуються для перекладу; словники, термінологічні стандарти, збірники, довідники; основи наукового та літературного редагування; граматику та стилістику мови.

Рис. 1. Завдання та обов'язки перекладача й вимоги до його знань згідно з Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників (видання п'яте, доповнене та перепрацьоване)

Останні зміни й доповнення, внесені до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників наказом № 951 Міністерства праці та соціальної політики України, датовані 22 вересня 2015 року. Як бачимо, вимог щодо вмінь та навичок використання систем автоматизованого перекладу в Довідникові не віддзеркалено, хоча вміння та навички використовувати САТ (Computer Assisted Translation) сьогодні є обов'язковою вимогою у конкурсному відборі перекладача для участі його в серйозних перекладацьких проєктах.

Якщо ж звернутися до міжнародних стандартів щодо реалізації перекладацьких проєктів (зокрема загальноєвропейського стандарту BS EN ISO 17100:2015), ґрунтовно проаналізованих С. Амеліною та Р. Тарасенко, спостерігаємо, що в перелікові й змісті компетентностей у BS EN ISO 17100:2015 є *технічна компетентність* перекладача – знання, здатності та вміння, необхідні для виконання технічних завдань у процесі перекладу шляхом застосування інструментів та ІТ-систем, які підтримують весь процес перекладу, а окремої уваги заслуговує наведений у цьому стандарті опис технологій перекладу, що передбачає набір інструментів, пов'язаних із застосуванням інформаційних технологій, з-поміж яких інструменти пам'яті перекладів (Translation memory – TM) і системи автоматизованого перекладу (Computer aided translation – CAT). (British Standards, 2015: р. 17), (Амеліна, Тарасенко, 2016).

Тепер розгляньмо спеціалізації перекладачів. Спеціалізацію перекладач обирає відповідно до своїх уподобань і здібностей, які він зазвичай виявляє під час практики. Спеціалізації, які пропонують заклади вищої освіти Франції, стосуються різних галузей: технічний, літературний, комерційний, юридичний, маркетинговий, туристичний, юридичний, податковий, культурологічний, фінансовий, фондовий, науковий переклад, переклад жестовою мовою, аудіовізуальний, навіть вичитка та переписування перекладів.

Переклад – це основа професії, тобто він передбачає переклад тексту з однієї мови на іншу із дотриманням оригінального формату вихідного тексту. Однак до сфери діяльності перекладача входять і:

- *вичитка* (перевірка перекладу, зробленого іншим перекладачем);
- *перегляд/виправлення* (перегляд і виправлення перекладу, оригінальний текст якого було змінено після початкового перекладу, перекладач-редактор повинен оновити відповідні частини перекладу);
- *транскреація* (творче переосмислення сегмента оригінального тексту з подальшим створенням нового й збереження при цьому авторського стилю і контексту, до прикладу, брошури, теле- й радіореклама, плакати, банери, вебсайти тощо);
- *постредагування* (перегляд перекладу, повністю створеного автоматичним перекладачем, така практика наявна, однак не адаптована до специфічних текстів, які вимагають лише перекладу людиною);
- *присяжний переклад* (офіційний переклад, який виконує перекладач, зареєстрований в офіційному списку; особи, яким потрібен, до прикладу, переклад офіційно-ділового документа, мають звернутися до присяжного перекладача);
- *створення глосарію* (зазвичай глосарій створюють для компанії, яка його замовляє);
- *субтитрування* (аудіовізуальний переклад, що передбачає переклад субтитрів, призначених для аудіовізуальної продукції, а також створення та вбудовування цих перекладених субтитрів за допомогою програмного забезпечення субтитрів);
- *локалізація* (буває у двох випадках: коли перекладач перекладає комп'ютерний вміст (до прикладу, локалізація програмного забезпечення) і коли перекладач адаптує переклад до певного мовного ринку (до прикладу, переклад французькою мовою з Франції для Швейцарії);
- й низка інших.

Штучний інтелект (ШІ або ІА – англ. artificial intelligence) з'явився в 1950-х рр. Його уналежнюють до тих методів і засобів, які використовує машина для імітації здатності людини вирішувати проблеми чи приймати рішення. На основі масиву даних ШІ створює алгоритми, що дає можливість машині відтворити поведінку людського мозку (який, до слова, вважають найдовершенішим процесором у світі), до прикладу, міркування, планування, творчість (Подгаєцький, 2012). До штучного інтелекту в галузі перекладу уналежнюють засоби автоматизованого перекладу. CAT-інструменти (Computer Assisted Translation – CAT) є одним із ефективних засобів автоматизованого перекладу. Вони дають можливість, по-перше, уникнути рутинної роботи, по-друге, оперативно і ефективно виконати переклад, по-третє, заощадити кошти клієнтові без зниження якості послуг.

Пересічні мовці ототожнюють поняття *машинний переклад* та *автоматизований переклад*, а науковці і фахівці-практики розуміють їхню відмінність. Під час автоматизованого перекладу комп'ютерна програма лише допомагає людині перекладати тексти, під час машинного – весь процес здійснює програма майже без участі людини (Красуля, Турчина, 2020).

Машинний переклад, до прикладу, Google Translate, зручний у використанні, миттєво перекладає фрагменти текстів, однак дослівний і часто вміщує грубі мовні помилки, тому потребує втручання людини для редагування. Машинний переклад, зазвичай, здійснюють задля загального розуміння змісту тексту. Програмне ж забезпечення CAT не перекладає текстовий вміст із однієї мови на іншу одним натисканням миші. CAT охоплює *низку простих та складних інструментів*: системи пам'яті перекладів; системи машинного перекладу; електронні словники; термінологічні бази даних та системи управління термінологією; системи повнотекстового пошуку та пошуку за схожістю; системи обробки паралельних текстів; система управління перекладацькими проектами; текстові процесори; системи перевірки орфографії та граматики й ін.

Ми не ставимо за мету проаналізувати інструменти CAT, оскільки є багато наукових публікацій на цю тематику, однак зауважимо на найпопулярніших та надійних платформах комп'ютерного перекладу або інструментів CAT для створення вмісту та перекладу, якими активно послуговуються перекладачі: memoQ Translator Pro, Redokun, TextUnited, Trados Studio, Smartling, MateCat, OmegaT, Memsourse, Smart CAT, Star Transit й інші.

Професійні перекладачі уникають машинного перекладу, однак активно використовують CAT. Принцип роботи CAT базується на комбінації лінгвістичних та комп'ютерних методів для автоматичного перекладу тексту з однієї мови на іншу. Основна ідея полягає у використанні комп'ютерних алгоритмів та правил, щоб автоматично перетворити вхідний текст із однієї мови на текст у цільовій мові.

Основні етапи роботи CAT:

- *аналіз вихідного тексту* (CAT аналізує вихідний текст для розпізнавання лексичних, граматичних та семантичних особливостей. Це може включати поділ тексту на речення, визначення частин мови, розпізнавання відношень між словами та розуміння контексту);
- *перетворення тексту* (на основі аналізу вихідного тексту CAT застосовує відповідні правила трансформації для створення тексту у цільовій мові. Цей етап включає використання лексичних баз даних, граматичних правил та синтаксичних шаблонів для генерації вихідного перекладу);
- *генерація вихідного перекладу* (CAT створює вихідний переклад на основі результатів трансформації тексту. У підсумку отримуємо переклад, який намагається відтворити значення та зміст вихідного тексту у цільовій мові);
- *перевірка та коригування* (CAT може включати механізми перевірки та коригування перекладу. До прикладу, автоматична перевірка граматики, правопису, стилістики та інших аспектів мови для поліпшення якості вихідного перекладу).

Важливо зазначити, що CAT може використовувати різні підходи, такі як статистичні моделі, машинне навчання та нейромережі, для досягнення оптимальних результатів перекладу. Принцип роботи CAT може варіюватися залежно від конкретної системи та методів, що використовуються. Одна з важливих функцій CAT – запам'ятовування попередньо виконаних перекладів: кожний сегмент тексту чи висловлення фіксується в базі даних, яку називають пам'яттю перекладів, де його можна знайти в будь-який момент, що, своєю чергою, економить час перекладача та кошти клієнта, оскільки, чим більше збігів у пам'яті перекладів, тим менше, по суті, платить клієнт, бо перекладач витрачає менше часу і сил на переклад.

Але цілком закономірно постають запитання: чи не зводить CAT нанівець роботу перекладача? Чи не знижує CAT кваліфікацію перекладача? Вочевидь, що ні. CAT є ефективним допоміжним інструментом в перекладі, особливо великих за обсягом текстів. CAT може забезпечити перекладачеві підтримку та допомогу, але він не здатен повністю замінити професійну експертизу перекладача. Перекладачі володіють лінгвістичними знаннями,

контекстуальним розумінням та здатністю передати нюанси мови, що є надважливим у високоякісному перекладі.

Чи потрібно майбутнім перекладам вивчати інструменти САТ? Чи не впливає це на якість навчання? Вивчення інструментів САТ є необхідним у навчанні майбутніх перекладачів, оскільки САТ стають все більш поширеними в професійному середовищі. Володіння навичками використання САТ уможливить майбутніх перекладачів бути конкурентоспроможними. Однак це не має впливати на формування основних компетентностей перекладача, таких, зокрема, як розуміння мови, граматичних та стилістичних її особливостей, здатностей аналізувати та критично мислити тощо. Важливо зберігати баланс між використанням інструментів САТ і розвитком фундаментальних навичок перекладу. Якість навчання повинна включати ознайомлення з різними інструментами та технологіями, *однак із акцентом* на розвиток широкого спектру перекладацьких навичок.

Навчання майбутніх перекладачів використання САТ має кілька важливих переваг:

- *підвищення продуктивності*: САТ-інструменти надають набір корисних функцій, таких як автоматичні пам'яті перекладу, глосарії, підказки, автоматична заміна та інші, що допомагають перекладачам прискорити робочий процес та підвищити продуктивність. Вивчення та використання САТ-інструментів дає можливість ефективніше виконувати перекладацькі завдання;
- *забезпечення якості перекладу*: САТ-інструменти уможливають створювати та управляти базою даних перекладів, що забезпечує єдність та послідовність перекладу. Вони також дають змогу виявляти та виправляти помилки, забезпечуючи високу якість перекладу;
- *збереження ресурсів*: САТ-інструменти дають можливість використовувати попередні переклади, що створює ефект «пам'яті перекладу». Це означає, що перекладачі можуть використовувати вже перекладені сегменти тексту зі своїх попередніх проєктів або зовнішніх джерел, що сприяє економії часу та ресурсів;
- *співпраця та злагодженість*: САТ-інструменти часто використовують в професійному середовищі, де перекладачі співпрацюють на проєктах з командою або клієнтами. Вивчення САТ-інструментів допомагає перекладачам ефективно спілкуватися та взаємодіяти з іншими учасниками проєкту, забезпечуючи злагодженість та уніфікованість перекладу;
- *технічні навички*: використання САТ вимагає розуміння технічних аспектів та вміння працювати з перекладацькими програмами та інструментами. Це робить майбутнього перекладача більш привабливим на ринку праці.

Усе вищезазначене свідчить про те, що вивчення САТ-інструментів є важливим для майбутніх перекладачів. САТ допомагають покращити якість перекладу, підвищити продуктивність, сприяють співпраці в професійному середовищі, удосконалюють цифрову компетентність. Урешті-решт, якщо під час навчання за обраною програмою перекладач не вивчав САТ, він змушений буде опановувати їх самотужки, оскільки інакше не буде конкурентоспроможним на ринку праці.

Хочемо зосередити увагу на досвіді підготовки перекладачів у Франції. Чому саме Франції? Тому, що перекладачів у Французькій Республіці готують, як правило, викладачі, які працювали / працюють в художньому / науково-технічному / синхронному (усному чи письмовому) чи іншому перекладі, отже, мають практичний досвід, в Україні може готувати перекладачів будь-хто, хто не має практичного досвіду, але володіє іноземною мовою, має диплом філолога чи перекладача й необхідну кількість публікацій; Франція дбає про підтримку уряду у фаховій діяльності перекладачів під час перекладу художньої, наукової, енциклопедичної франкомовної літератури, Україна такою підтримкою похвалитися не може; французькі ЗВО готують безпосередньо фахівців-перекладачів, українські – філологів-викладачів і перекладачів розмежування між якими на сьогодні, по суті, немає. Існує й низка інших причин, які переконали нас в тому, що осмислення досвіду французьких шкіл та університетів у професійній підготовці перекладачів буде корисним задля впровадження його найкращих практик у процес професійної підготовки майбутніх перекладачів в Україні.

Отож ми розглянули, чи включені CAT у програми підготовки перекладачів у Франції. Так. Університети та інші заклади освіти у Франції, що пропонують програми з перекладу або лінгвістики, включають у свої курси модулі, скеровані на вивчення майбутніми перекладачами систем автоматичного перекладу. Ці модулі, до прикладу, можуть охоплювати такі аспекти, як огляд історії та розвитку автоматичного перекладу, ознайомлення з різними системами та інструментами перекладу, оцінку якості автоматичного перекладу, а також практичні вправи з використанням систем автоматичного перекладу.

Мета включення CAT у програми підготовки перекладачів полягає в тому, щоб ознайомити студентів із сучасними технологіями перекладу та показати їм, як ефективно використовувати ці інструменти для поліпшення продуктивності та якості перекладу. У французькому перекладацькому освітньому середовищі використовуються різні *комерційні* CAT, такі як SDL Trados, MemoQ, Wordfast тощо. Залежно від програми навчання студенти отримують навички роботи з тими чи тими інструментами.

Вивчення функцій систем автоматичного перекладу допомагає майбутнім перекладачам краще розуміти можливості / обмеження, переваги / недоліки таких систем, навчитися ефективно використовувати їх у своїй роботі та розвивати навички редагування й виправлення автоматичного перекладу. Однак важливо зауважити, що навчання CAT є лише одним із багатьох аспектів підготовки майбутніх перекладачів. Інші важливі аспекти, такі як мовні навички, культурна компетенція, вміння аналізувати та розуміти текст й інші, залишаються так само важливими для успішної професійної кар'єри в перекладі.

Ось кілька прикладів університетів, які під час підготовки перекладачів беруть до уваги навчання їх використовувати системи автоматизованого перекладу:

L'université Paris III Sorbonne Nouvelle (Університет Париж III Сорбонна-Нова) має вищу школу усних і письмових перекладачів (ESIT), яка пропонує магістерські програми з судового перекладу, перекладознавства, конференц-перекладу, усного та письмового перекладу французька / французька мова жестів і LSF / французька, редакційний, економічний та технічний переклад, що включають вивчення систем автоматизованого перекладу (Sait of L'université Paris III Sorbonne Nouvelle).

L'Institut national des langues et civilisations orientales (Inalco) (Національний інститут мов і мов східної цивілізації) пропонує, окрім програм перекладу та усного перекладу (TI), міжнародних відносин й ін., магістерську програму з автоматичної обробки мови (TAL) спільно акредитовану Paris III, Paris X, призначену, зокрема й для студентів, які вивчають лінгвістику й не обов'язково мають технічні навички, але бажають отримати спеціалізацію, що сприятиме їхній інтеграції у сфері перекладу, редагування та управління багатомовним контентом (Sait of l'Institut national des langues et civilisations orientales (Inalco)).

Université Paris VIII (Vincens-Saint-Denis) (Університет Париж VIII (Венсан-Сен-Дені)) також пропонує програми з перекладу та лінгвістики, які включають вивчення систем автоматизованого перекладу (Sait of Université Paris VIII (Vincens-Saint-Denis)).

L'Université d'Aix-Marseille (Університет Аік-Марсель) має програму магістра з письмового та усного перекладу, зокрема курс 1 «Технічний переклад» передбачає використання ІТ-інструментів та програмного забезпечення CAT (комп'ютерний переклад) (Sait of l'Université d'Aix-Marseille).

Université Lyon II (Lumière) (Університет Ліон II (Люм'єр)). Цей університет пропонує програми з перекладу та лінгвістики, де студенти вивчають сучасні тенденції в автоматичному перекладі, зокрема пам'ять перекладу (Sait of Université Lyon II (Lumière)).

Навчання перекладачів із використанням CAT у Франції в порівнянні з іншими країнами залежить від особливостей перекладацької освіти та підходів до навчання. До прикладу, навчання перекладачів у Франції базується на конкретних теоретичних підходах до перекладу (як-от дескриптивний чи функціоналістський, які, своєю чергою, впливають на методи навчання та підходи до використання CAT); використання комерційних CAT (у французькому перекладацькому середовищі популярні конкретні комерційні CAT, такі як SDL Trados, MemoQ

або Wordfast, а отже, навчання майбутніх перекладачів включає навички роботи саме з цими конкретними інструментами, оскільки вони є поширеними в професійній практиці); фокус на спеціалізованих галузях (навчання перекладу з використанням CAT включає практичні завдання та вправи з текстами, пов'язаними з конкретною галуззю теоретичних знань (право, медицина, технічний переклад) або у різних галузях) тощо.

Варто зауважити, що навчання перекладу з використанням CAT у Франції варіюється в різних університетах та закладах освіти. Конкретні підходи та програми залежать від кожного конкретного закладу та спеціалізації у перекладацькій освіті.

Висновки і перспективи подальших розвідок. В епоху ШІ перекладачі повинні бути здатними ефективно використовувати різні CAT для підвищення продуктивності та якості перекладу. CAT є незамінним інструментом у перекладацькій практиці, який допомагає підвищити продуктивність, забезпечити стандартизацію, контроль якості та ефективне управління перекладацькими проєктами. Компоненти CAT (машинний переклад, термінологічна база даних, глосарій, редактор перекладу, контекстуальний аналіз, управління проєктами) взаємодіють між собою для створення ефективної системи автоматичного перекладу. Навчання перекладачів з використанням CAT включає низку аспектів, які спрямовані на оволодіння необхідними компетентностями, зокрема: розуміти принципи роботи CAT, що допоможе ефективно використовувати їх у перекладацькій практиці; ефективно використовувати CAT-інструменти для забезпечення швидкості, точності та якості перекладу; провадити термінологічну роботу для створення та управління термінологічними базами даних, розробки глосаріїв та використання їх під час перекладу; редагувати та коригувати автоматичний переклад, щоб поліпшити його якість; адаптуватися до нових інструментів CAT, щоб залишатися компетентними у сучасній перекладацькій практиці; критично мислити та оцінювати переклад для ідентифікації помилок, недоліків чи неправильних перекладів.

Навчання перекладачів із використанням CAT спрямоване на розвиток практичних навичок, що допомагають здобувачам освіти працювати більш ефективно, швидко та точно. Однак важливо пам'ятати, що, хоча CAT мають багато переваг у перекладацькій практиці, жодна система автоматичного перекладу не є ідеальною, тому існує ризик неточності (через спеціалізовану термінологію та/чи складність текстів), неправильного потлумачення, недостатнього розуміння контексту, помилок у перекладі, технічних проблем через несумісність форматів файлів чи відсутність доступу до вебсервісів, тощо. CAT є лише інструментом, який використовує перекладач для полегшення і покращення своєї роботи. Компетентний, кваліфікований та досвідчений перекладач використовує CAT як допоміжний інструмент, враховуючи його можливості та обмеження, для досягнення кращих результатів і задоволення потреб клієнта.

Професійна підготовка майбутніх перекладачів у Франції в епоху штучного інтелекту адаптована до нових викликів і можливостей, що засвідчують програми підготовки перекладачів, які пропонують, зокрема, такі університети, як L'université Paris III Sorbonne Nouvelle, l'Institut national des langues et civilisations orientales (Inalco), Université Paris VIII (Vincens-Saint-Denis), L'Université d'Aix-Marseille, Université Lyon II (Lumière).

У професійній підготовці майбутніх у Франції в епоху ШІ забезпечено баланс між розвитком традиційних навичок перекладу та новими навичками, пов'язаними з використанням ШІ. Такий підхід дає можливість майбутнім перекладачам ефективно себе зреалізувати у сучасному середовищі, де штучний інтелект відіграє все більшу роль.

Перспективами подальших розвідок є порівняльний аналіз програм навчання перекладачів у Франції та Україні з використанням CAT.

Список використаних джерел і літератури

1. Амеліна С., Тарасенко Р. (2016). Орієнтація професійної підготовки перекладачів на вимоги міжнародних стандартів щодо реалізації перекладацьких проєктів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Випуск № 51 (104). С. 60–65.

2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (2015). URL: <http://surl.li/hfcdl> (дата звернення: 25.03.2023).
3. Красуля А., Турчина М. (2020). Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. № 8. С. 108–113. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/1983> (дата звернення: 25.03.2023).
4. Подгаєцький О. (2012). Еволюція розробок у галузі штучного інтелекту в Україні та світі. *Дослідження з історії техніки*. Випуск 16. С. 48–54. URL: <http://surl.li/hfcbu> (дата звернення: 25.03.2023).
5. Сайт Міністерства цифрової трансформації України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <http://surl.li/glyhc>. (дата звернення 18.04.2023).
6. Словник української мови онлайн (2010). URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=72090&page=2267> (дата звернення: 05.04.2023).
7. British Standards EN ISO 17100:2015 Translation Services. Requirements for translation services (2015). London: British Standards Institution, 2015. 30 p.
8. Site of L'université Paris III Sorbonne Nouvelle. URL: <http://www.univ-paris3.fr/>; <http://surl.li/hfcbz> (дата звернення: 05.05.2023).
9. Site of l'Institut national des langues et civilisations orientales (Inalco). URL: <http://www.inalco.fr/>; <http://surl.li/hfccg> (дата звернення: 08.05.2023).
10. Site of Université Paris VIII (Vincens-Saint-Denis). URL: <https://www.univ-paris8.fr/> (дата звернення: 09.05.2023).
11. Site of l'Université d'Aix-Marseille. URL: <https://formations.univ-amu.fr/>; <https://formations.univ-amu.fr/fr/master/5HTI> (дата звернення: 10.05.2023).
12. Site of Université Lyon II (Lumière). URL: <https://www.univ-lyon2.fr/>; <https://www.univ-lyon2.fr/master-2-traduction-et-interpretation> (дата звернення: 10.05.2023).

References

1. Amelina, S. & Tarasenko, R. (2016). Oriientatsiia profesiinoi pidhotovky perekladachiv na vymohy mizhnarodnykh standartiv shchodo realizatsii perekladatskykh proektiv [Orientation of Translators Training to the Requirements of International Standards for the Implementation of Translation Projects]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of Formation of Creative Personality in Higher and Secondary Schools*, 51 (104), 60–65 [in Ukrainian].
2. Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv [Handbook of qualification characteristics of employees' professions] (2015). <https://ips.ligazakon.net/> Retrieved from <http://surl.li/hfcdl> [in Ukrainian].
3. Krasulia, A. & Turchyna, M. (2020). Vykorystannia instrumentiv shtuchnoho intelektu: porivnialnyi analiz system avtomatyzovanoho perekladu [Artificial intelligence tools applications: automated translation systems comparative analysis]. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiedialnosti «Lvivskiy filolohichnyi chasopys» – Scientific Journal of Lviv State University of Life Safety «Lviv Philological Journal»*, 8, 108–113 [in Ukrainian].
4. Podhaietskyi, O. (2012). Evoliutsiia rozrobok u haluzi shtuchnoho intelektu v Ukraini ta sviti [Evolution of research in the field of artificial intelligence in Ukraine and the World]. *Doslidzhennia z istorii tekhniky – Research on the history of technology*, 16, 48–54. <https://ela.kpi.ua/> Retrieved from <http://surl.li/hfcbu> [in Ukrainian].
5. Sait Ministerstva tsyfrovoi transformatsii Ukrainy. Kontseptsiiia rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini [The Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine]. *thedigital.gov.ua*. Retrieved from <http://surl.li/glyhc> [in Ukrainian].
6. Slovyk ukrainskoi movy online [Ukrainian Dictionary online]. (n. d.). services.ulif.org.ua <http://services.ulif.org.ua/expl> [in Ukrainian].
7. British Standards EN ISO 17100:2015 Translation Services. Requirements for translation services (2015). London: British Standards Institution, 2015, 30 [in English].
8. Site of L'université Paris III Sorbonne Nouvelle. <http://www.univ-paris3.fr/> Retrieved from <http://surl.li/hfcbz> [in French].
9. Site of l'Institut national des langues et civilisations orientales (Inalco). <http://www.inalco.fr/> Retrieved from <http://surl.li/hfccg> [in French].
10. Site of Université Paris VIII (Vincens-Saint-Denis). <https://www.univ-paris8.fr/> Retrieved from <https://www.univ-paris8.fr/> [in French].
11. Site of l'Université d'Aix-Marseille. <https://formations.univ-amu.fr/> Retrieved from <https://formations.univ-amu.fr/fr/master/5HTI> [in French].
12. Site of Université Lyon II (Lumière). <https://www.univ-lyon2.fr/> Retrieved from <https://www.univ-lyon2.fr/master-2-traduction-et-interpretation> [in French].

Подано до редакції 23.04.2023 р.

Прийнято до друку 01.05.2022 р.